

Mit nyerhetünk egy könyv újraolvasásával?

Azt szokták mondani, hogy egy könyv – legyen az akár próza, vagy dráma, vagy akár nem irodalmi műfajú kötet is –, másodszori elolvasása más élményt nyújthat, mint első alkalommal: új rétegei nyílhatnak meg az olvasó számára, vagy épp fókuszunk változásai tesznek fontossá, érdekessé számunkra más részleteket. Magam is így jártam Turbuly Éva *Soproni emberek, soproni történetek. Arcok a 20. századból* című könyvével, amelyet elsőre, szinte a megjelenését követően, 2025 januárjában olvastam el.

Akkor egy kötetrecenzió, vagy kötetbemutató alkalmával, rögtön a kötet témájára koncentrálni, annak tartalmi bemutatásával kezdem volna, megelőzően szinte csak az életinterjúk születésére tértem volna ki, legfeljebb azt felemlítve, hogy azok keletkezésének 2000-es évekre tehető kezdete a honi történettudományban az *oral history* módszertanának térnyerésével esett egybe. Mindez nyilván Évára is hatással lehetett. Hogy ezzel kapcsolatban miképp alakította ki munkamódszereit, arra a későbbiekben térek ki. Amint arra a megelőlegezett értékelésre is, miszerint mennyivel többet ad városunkról, annak társadalmáról, értékeiről, akár a régmúlt hétköznapiokról az ebbe a kötetbe összeválogatott tucatnyi életinterjú, szinte egymást is erősítve, kiegészítve, mintha csak külön-külön olvasnánk őket. Ezek előtt azonban hadd szóljak az első olvasás óta bennem felmerült újabb két megközelítésről. Egyrészt a könyv szerzője, Turbuly Éva kapcsán, másrészt az interjúalanyok, illetve leszármazottjaik szempontjából.

Mit adhat ez a kötet az interjúalanyok családja számára?

Kezdve az utóbbival, emlékszem, hogy amikor először olvastam a könyvet, szinte „csak” mint történeti munkát vettem kezembe. Forrását sok ismert, köztük részben személyesen ismert ember, neves soproni személyiség életének, a kötetben megelevenedő életutak révén pedig sokágú lenyomatát adva a város elmúlt évtizedekre eső történetének. De persze az átlagos olvasókon túl van a kötetnek további vetülete is. Történeti, de személyi értéke az interjúalanyok családja, gyermekei, unokái, leszármazottjai számára.

Természetesen egyrészt a családtörténeti vonatkozású adatok végtelen tárháza által, de a kötetben szereplő családtag – az interjúkban szerencsére számos alkalommal megnyíló – személyessége, életteli vonásai révén az interjú olvasása a korban távolabb álló unokák, dédunokák számára lehetővé teheti az érzelmi közelkerülést.

Magam legalábbis ilyesmit éltem meg idén augusztusban édesapám elhunytának tíz éves évfordulója kapcsán, amikor újra elővettem Turbuly Éva vállalkozásához képest egy némileg hasonló, de jóval korábbi, 2000-ben megjelent kötetet, amelyben édesapámmal készített interjú is szerepelt. Korábban sokszor olvastam, szinte kívülről tudom a tartalmát, de most újra olvasva újfent jóleső érzéssel töltött el. Egyébként ebben azon interjúalanyok közé tartozott, akik életútjuk részeként a családi közegekről, gyerekkoráról, a szülőföldről, s az általuk adott útravalóról is beszéltek. Egyfajta kisebb terjedelmű, kezdetlegesebb életinterjúként, mint amilyeneket Turbuly Évától olvasunk.

A szerzőről mint interjúkészítőről és az életút-interjúzásról

Turbuly Éva pár sorban ír legfontosabb életrajzi adatairól, miszerint 1956-ban a Zala megyei Nován született, az ELTE történelem–levéltár szakját elvégezve 1980 és 1992 között a Zala Megyei Levéltárban dolgozott levéltárosként, majd igazgató-helyettesként. Onnan pályázta meg 1992-ben a Soproni Levéltár igazgatói posztját dr. Horváth Zoltán 1991. évi nyugdíjba vonulását követően Tudományos fokozatát *Zala megye közigazgatása a 18. század első felében* című PhD-disszertáció megvédésével nyerte el (ELTE, 1998). 1992-től a *Soproni Szemle* szerkesztője, Mollay Károly betegsége idején rövid ideig a folyóirat főszerkesztője is volt.

Éva, mint a 2024. decemberi, soproni TIT-beli kötetbemutatón is kiemelte, Sopronba költözve, egy társadalmilag részben eltérő jellegű közegekből, a kisvárosiasabb Zalaegerszegről érkeve, az „idegen” külső rálátásával ismerte meg történeti gazdagságú várost és annak lakóit. A „kívülről jöttésg” egy fontos megközelítési szempontot is jelenthetett, és egyfajta eredendő kíváncsiságot, az életinterjúkat létre hívó érdeklődést.

A recenzeált kötetben 13 interjú olvasható, átlagos terjedelmük 15-20 oldalra tehető. A terjedelemből is kitetszik, hogy nagyobb lélegzetvételű beszélgetésekről van szó. Turbuly Évát ugyanis már az elsőként készített interjú esetén is az egész életutat átölelő érdeklődés mellett a családi háttérrel, a felmenőket is befogó látószög vezette. Így a 2006-ban a *Soproni Szemlében* megjelent, Dávidházy István helytörténezzsel, textilipari üzemtechnikussal készített terjedelmes interjú közel negyede foglalkozott a családi háttérrel – mindkét ágra gondosan kitérve –, illetve a 20. század sorsfordulóit által érintett honvéd ezredparancsnok édesapával. Az interjú egésze igen informatív és érdekes, izgalmas részletekkel szolgált, ami kedvező fogadtatásához is hozzájárult.

Bár a történettudomány elsődleges forrásai az egzakt, mindenekelőtt levéltári források, ezek révén a múlt számos részlete nem ismerhető meg. Mélyebb rétegeihez sokszor az élőszó, az interjú, az életinterjú visz közelebb. A történettudományban az ez irányú kutatásokat *oral history* néven nem csupán külön módszertanként, hanem már-már tudományterületként tartják számon.¹ Amikor a Szerző a 2000-es években elkezdett életinterjúkat készíteni, bizonyára ennek az új kutatási módszernek a kipróbálása is vezette. Em-

¹ Hol van a helye az oral history-nak? In: mult-kor.hu. 2013-05-27. link: https://mult-kor.hu/20130527_hol_van_a_helye_az_oral_historynak?fbrcMR=desktop

lékeim szerint a 2010-es évek elején Éva munkakapcsolatot is kezdett kiépíteni a Magyar Nemzeti Levéltárban ekkor létrejött *oral history* gyűjteménnyel (Országos Levéltár Mark Pittaway Gyűjtemény²), illetve annak életre hívójával, Tóth Eszter Zsófiával.³

A kötetben szereplő interjúkat ismerve azonban kijelenthető, hogy Turbuly Éva nem élt az *oral history* minden eszközével, amelyek bizonyos tekintetben az interjúalanyokat már egyfajta tudományos kutatás tárgyává távolítják. Hiszen a Szerzőt ezen interjúk elkészítésében a város tudományos, művészeti és kulturális életében jelentős szerepet játszó személyek iránti megbecsülés is motiválta. Könyvének elején így ír erről: „Megtisztelő számomra, hogy megosztották velem személyes sorsukat, gondolataikat, és ami nagyon fontos, betekintést engedtek családjuk történetébe. Hiszen a gyökerek, a gyermekkor mindannyiunk számára meghatározó jelentőségűek. Közülük sokan az 1920-as években születtek, emlékeztek a két háború közötti hétköznapiakra, a háború borzalmaira, még többen az ’50-es évek szorongásokkal, megaláztatásokkal teli napjaira, 1956-ra. Köszönöm nekik.”

Interjúk tudósokkal

Az első interjúk a *Soproni Szemle* felkérésére készültek, így a Sopron és környéke történetének kutatása során elvitathatatlan érdemeket szerző, jelentős életművel rendelkező személyek kerültek interjúvégre. Itt szólok ezúttal a Domonkos Ottó néprajztudóssal, múzeumigazgatóval, Galavics Géza akadémikussal, művészettörténésszel és Dávid Ferenc művészettörténésszel, műemlékvédelmi szakemberrel készített beszélgetésekről, interjúkról.

A Szerző Dávid Ferencsel két interjút is készített, mindkettőt magába foglalja a kötet, hiszen lényegileg összetartoznak, így a leghosszabb részét teszik ki a könyvnek (104–137. o.) A Dáviddal készült interjú annyiban is egyedi, hogy ebben nem kapunk bepillantást a beszélgetőtárs személyes életébe. Így a máshol hangsúlyos és nagyon érdekes családtörténetről, gyerekkorról sem olvashatunk. Az interjú érdemben a művészettörténészé válással, az egyetemi évekkel kezdődik és ezen a vonalon is marad, azaz a művészettörténész életmű és műemlékes tevékenység gyakorlati részének bejárásánál.

Bevallom, amikor elsőként olvastam a kötetet, ezt a két interjút csak átfutottam, lényegében átlapoztam. Egyrészt, azért, mert Dávid Ferenc munkássága, műemlékes tevékenysége – nagy vonalakban – ismert volt előttem, 23 évre visszatekintő soproni levéltáros munkám révén is. Másrészt társadalomtörténész irányultságú kutatóként a családi indíttatásra, a gyerekkorra, az egykori Sopronra vonatkozó részeket kerestem, amelyeket más életinterjúkban találtam meg.

² A gyűjtemény névadójának életrajzát lásd: Csekő Ernő: Mark Pittaway (1971–2010). *Soproni Szemle* 65 (2011/4), 102–105.

³ Tóth Eszter Zsófia az 1990-es évek végétől az *oral history* kitüntetett művelőjének számított, a Kádárkorszak munkásnőire vonatkozó társadalomtörténeti vizsgálatához használva fel talán elsőként itthon ezt a kutatói módszert. Ennek kapcsán ld. *Tóth Eszter Zsófia*: Munkásság és *oral history*. *Múltunk*: 2005/4. 78–99.

Újraolvastam a könyvet, azonban a Dávid Ferencsel készített interjút is nagy érdeklődéssel olvastam, mivel jól dokumentálja a II. világháború után új alapokon szerveződő magyar műemlékvédelem egyik súlypontjaként Sopronban lezajlott nagyszabású műemléki rekonstrukció részleteit. Emléket állít az 1950-es éveket követő évtizedekben virágkorát élő soproni műemlékvédelemnek, nevesítve számos szakembert (pl. Sedlmayr János, Nagypál Judit, Dercsényi Dezső), és említi természetesen a soproniak közül Csatkai Endrét, Füredi Oszkárt, Winkler Oszkárt, Szakál Ernőt, a fiatalabb generációból többek közt Gömöri Jánost, Nemes Andrást. Megemlíti továbbá a mából visszatekintve meglepő tény, hogy az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség (OMF) soproni építésvezetőségének létszáma a csúcson a 150 főt is elérte!

Az OMF döntése értelmében ugyanis Hollókő és a Balaton-felvidék mellett Sopron városát választották ki azon három kiemelt település, illetve kistáj egyikeként, ahol kiterjedt műemléki megőrzést és rekonstrukciót kívántak megvalósítani. Ez a városi tanácstól nagy szervezési feladatot és anyagi vonzatot kívánt (történelmi belváros házainak kezelése, a lakók máshol való elhelyezése), a Múzeumtól szakembereinek részvételét, illetve számos rekonstruált épület múzeumi hasznosítását (Fabricius-ház, Storno-ház, Pékház, Patikaház, Új utcai Ó-zsinagóga, Lábasház). E feladatokban is találkozott Dávid Ferenc és Domonkos Ottó múzeumigazgató tevékenysége, amelyről mindketten meleg hangon emlékeztek meg. Dávid Ferenc szavaival: „*Úgy éreztük, amit csinálunk, gyökeresen új és el-lentmond az 50-es évek szellemének, amely pont történelmi és polgári mivolta miatt nyomta el Sopron városát. Úgy gondoltuk, a munkánk újra becsületet ad a városi háznak mint műfajnak, és ez idegenforgalmi szempontból is fontos.*” (106–107. o.)

Amint Dávid Ferenc fontos megállapításként megfogalmazta a város épületállománya kapcsán: a mai országhatárokon belül Sopron az egyetlen hely (talán még Kőszeg), ahol az épületek történetét, fejlődését a középkortól napjainkig kutatni, tanulmányozni lehet. És ez kisebb korlátokkal kivethető a város társadalmára is: annak természetes változása, fejlődése a második világháborús évekig, az 1930/40-es évek fordulójáig fennállt.

A Dávid-interjúban említett korabeli paradoxonról, hogy amíg a város az új rendszerben 1950-től politikailag kifejezetten hátrányos helyzetbe került, addig a műemlékvédelem terén, illetve a város történeti múltjának bemutatásában a gyorsan gyarapodó, bővülő múzeum révén jelentős előrelépés történt az 1960-1970-es években, a *Domonkos Ottóval* készült interjú ad részletes képet (168–184. o.). Mivel ennek már az 1950-es években voltak jelei, például Csatkai Endre munkásságában, Ottó bácsi közel másfél oldalon keresztül beszélt elődjéről, munkájának jelentőségéről.

A Domonkos Ottóval készített interjú a múzeumvezetői tevékenysége mellett kitér a néprajzi tudományos tevékenységére is. Megtudjuk belőle, hogy egy szomorú véletlen, fiatalkori súlyos betegsége (TBC) is szerepet játszott abban, hogy a kismesterségek, kézművesség kutatása lett a muzeológia területén belüli szűkebb kutatási területe, amelyben végül a nagydoktori címig is eljutott. A néprajz előbb említett ágán belül a hazai képfestés terén volt országosan kiemelkedő tudományos munkássága. Megírta a mesterség hazai történetét, és ezzel párhuzamosan életre hívta a pápai képfestőmúzeumot. Domokos

Ottó aktív résztvevője volt az MTA VEAB Kézművesipar-történeti bizottságának, és jelentős szerepet vállalt az 1970–1980-as években az egész Dunántúl kutatóit mobilizáló konferenciasorozat intézményesítésében. Emellett szerkesztője volt a *Magyar Néprajz monográfia-sorozat* 800 oldalas *III. Kézművesség* kötetének (Budapest, 1991.). Nyugdíjazását követően is aktív volt, például 2000-es években a Sopron városmonográfia előmozdításán dolgozott. Ennek eredményeként jelent meg a Levéltár és részben a Múzeum gondozásában például a *Magyar Várostörténeti Atlasz* sorozat első kiadványaként *Sopron*, illetve a *Sopron házai és háztulajdonosai* bővített, időben kiterjesztett kötete is.⁴

A Domonkos-interjúnak már hangsúlyos és izgalmas része a családi indíttatás és háttér, a több generációs pedagógus, tanítói múltra visszatekintő család bemutatása. Az 1945 előtti időkre és a dualizmus korára is jellemző áthelyezések, gyakori költözések révén Ottó bácsi életében a Balaton-felvidéki Nagyvázsony és a Bács-Kiskun megyei Orgovány után a fővároshoz közelebb Hatvan városa is fontos szerepet játszott budapesti egyetemre kerüléséig. A hatvani életrészekről elmondottak is érdekesek, de külön jelentőséggel bírtak a Nagyalföld világában gyerekként átélt kilenc év élményei, amelyekről magam is hallottam őt beszélni. Az ott megélt nem csupán – akkoriban nyilván nem példa nélkül – a népi írók mozgalmához, hanem az etnográfia tudományához orientáltak.

Itt kell szót ejtenünk a *Galavics Gézával* készített életinterjúról (138–167. o.). Galavics a Soprontól 25 km-re fekvő Lövön született 1940-ben, ott is nőtt fel, elmondása szerint több évszázadnyi helyi múltra visszatekintő paraszti családban, amelyben azonban a szüleinél már a továbbtanulás szándéka is jelentkezett. Őt a soproni Berzsényi Gimnáziumban eltöltött években kapott útravaló és Sopron építészeti értékei fordították a művészettörténet felé, amelyhez ugyanezen évek során Csatkai Endre múzeumigazgatótól kapott további bátorítást. Amint a kötetben több interjú említi, Galavics is tagja volt Csatkai Endre „csiszoltak”-ként említett tanítványi körének. Dávid Ferenchez hasonlóan művészettörténész szakra járt, sőt évfolyamtársak voltak az egyetemen! Nem volt nagy évfolyam, összesen hárman voltak. Évtizedekkel később is egymás melletti irodákban dolgoztak az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetében. Bár Galavics munkásságát csak egy-egy eleme kapcsolta szoroson Sopronhoz, az Új u. 18. barokk falfestményei, Dorffmaister István tevékenysége, herceg Esterházy Pál nádor (1635–1713) működésének hosszan tartó kutatása mégis városunkhoz és vonzáskörzetéhez kötötte. A város tudományos életének (pl. VEAB Soproni Tudós Társaság, *Soproni Szemle*) is részese volt.

Építész–művész interjúk

A kötetben külön csoportosíthatók a művészekkel készített életinterjúk, tanúságát adva, hogy a Szerző eredeti szakmája (levéltáros, történész) területét túllépve a művészet különböző ágainak képviselőivel is releváns, értő kérdésekkel képes közel kerülni. A Rakovszky

⁴ Magyar Várostörténeti Atlasz 1. Sopron. Szerk.: Jankó Ferenc, Kücsán József, Szende Katalin, Sopron, 2010.; Dávid Ferenc – Goda Károly – Thirring Gusztáv: Sopron város házai és háztulajdonosai 1488–1939. Sopron, 2008.

Zsuzsa író-költővel és Kerék Imre költővel, valamint Sulyok Gabriella grafikussal és Giczyn János festőművésszel készített interjúk mellett a Winkler Gábor és Winkler Barnabás építészekkel készült életinterjúkat is ide soroltam.

Sulyok Gabriella (238–255. o.) és *Kerék Imre* (185–195. o.) éppen ellentétes életutat mondhat magának, legalábbis ami Sopront illeti. Hiszen amíg Kerék Imre Somogy megye szülőtteként a munkája révén harmincon túl, 1974-ben került Sopron városába, addig Sulyok Gabriella soproni születésűként került előbb Irakba (1965–1970), majd onnét vissza Magyarországra, a hazai képzőművészeti élet fősodrába. A vele készített interjúban a mezopotámiai ókori kultúra vagy épp az arab világ hatásainak felfejtésében, az alkotófolyamat kulisszatitkainak megosztásában a Szerző értő kérdezője, beszélgetőtársa a művésznek. Ez a képzőművészeti iskolázottság a *Giczyn Jánossal* készített interjúban (218–237. o.) is érződik.

Mindamellet Giczyn Jánostól részletes ismereteket kapunk az alszopori családi háttérrel, gyerekkorról, a művészeti válás útján az iskolaévek változó világáról. Mivel Giczyn János életműve, művészete ismert Sopron értő közönsége előtt, az életútinterjúból egy-két mondat erejéig erre térnek ki. A festőművész családi felmenői a kis létszámú, de jelentős történelmi múlttal visszatekintő Alsó-, majd Alszoporhoz (ma: Újkér része) kötődtek, felmenőik evangélikus hitű kishnemesei voltak, bár Giczyn János elmondása szerint a gyermekkorára, az 1940-es évekre a helyiek nemesi tudatát már jelentős részben elmosta az idő. A nemesi múlt őrzésére bizonyosság ugyanakkor a „családi levéltár”, amelynek részét képezi például az egyik felmenő, Giczyn György idős korában kiadott, 1798. évi osztályoslevele. Az ifjú Giczyn ebből a lutheránus kishnemesei tradícióval is bíró közegebe került a soproni líceumba (Berzsenyi Gimnázium), illetve tanítóképző iskolájába, a második világháború romjai közül újraéledő városba. Olvashatunk itt a nagy hatású mesterekről (Ágoston Ernő, Tolcsvai Nagy Géza, illetve Csatkai Endre), a líceum szellemi kisugárzásáról is. Érdekes adalékként a háború utáni viszonyokba is betekintést kapunk: „Sokat tanultam, különösen a latin volt nehéz, de megbirkóztam vele. Amikor elkövetkezett a vizsgák ideje, székéren indultunk el Sopronba korán reggel. Vittük a tandíjat, fejenként 300 tojást. (!)” (223. o.)

Szintén igen érdekes családtörténeti részletekkel szolgál a *Rakovszky Zsuzsával* készített életinterjú (196–217. o.). A magyar szépirodalmi élet élvonalába tartozó, a 2000-es évek óta újfent szülővárosában, Sopronban élő írónővel és költőnővel készült interjú során nem csupán soproni tanulmányaira (Zrínyi Ilona Általános Iskola, majd Martos Flóra Középiszkola), a főállású szépíróvá válás lépcsőire – idegen nyelvű könyvtárság, majd szakfordítás – a szépírói pályakezdés időszakába, a támogató pályatársak említéséig kapunk bepillantást, hanem személyes élettörténetébe is. Ebből kiderül, hogy a világháború családját ért eseményei, és az 1940–1950-es évek sorsfordító esztendői az ő életét sem hagyták érintetlenül. Ezek az események, az időszakból megmaradt emlékek egyik nagy sikerű regényébe, a *Hullócsillag évébe* (2005) is beépültek.

Az írónő édesapja, Rakovszky Tibor az elvesztett első világháborút követően Pozsonyból került át Sopronba, ahol a vármegyeházán helyezkedett el, főispáni titkárként

1927-ig dolgozott ott, 1931 és 1939 között – így a Gömbös-kormány időszaka alatt is – országgyűlési képviselő. A rokonsághoz tartozott a dualizmus korának politikatörténetéből ismert Rakovszky István, aki az 1890-es évek derekán alakult katolikus Néppártnak volt vezető politikusa, amiképp Rakovszky Iván, aki gr. Bethlen István kormányában töltött be 1922 és 1926 között belügyminiszteri tisztséget.

A gyermekkori emlékek terén szintén a háború végére, a romokban álló Sopronig nyúlnak vissza a kötetben szereplő *Winkler Gáborral* (72–87. o.) és *Winkler Barnabással* (88–103. o.) készített interjúk is. Amiképp Sopron építészet- és várostörténetében kiemelkedő szerepet játszó édesapjuk, Winkler Oszkár, ők is követték édesapjuk mesterségét. Építészként minden bizonnyal Barnabás ismert kevésbé Sopronban, hiszen fiatalon a fővárosba kerülve, pályája városunktól távol bontakozott ki. A vele készített interjúból, egy sokoldalú életpályát ismerhetünk meg: 1970-től közel húsz évig az Ipartervnél dolgozott, nagy volumenű tervezési feladatokkal. A rendszerváltozással egy magyar–német vegyes tulajdonú kft. vezetőjeként olyan munkák fűződtek tervezőirodájukhoz, mint a Campona Rendezvényközpont vagy az RTL székházépülete. Szabadidejében kultúraszervezőként számos kiállítást hozott tető alá a budapesti HAP galériában. Emellett műtárgygyűjtő és a *Soproni Szemle* szerkesztőbizottságának aktív tagja.

Winkler Gábor életútja sem csak Sopronhoz kötődött, de esetében Győrbe költözve, részben szülővárosa hatósugarában fejtette ki építési tevékenységét. Egyetem után került a megyeszékhelyre, ahol előbb a nagynevű Győri Tervező Vállalatnál, majd a Megyei Tanácsi Tervező Vállalatnál dolgozott 1989-ig. Itt találta meg Pápa városának belváros-rekonstrukciós feladata, amely kapcsán – ahogy az interjúból kiderül – nagy előnyt jelentettek számára a korábban a szülővárosában folyt műemlék-rekonstrukciók, tapasztalatok, személyes kapcsolatok. Az e munkáért elnyert Ybl-díj (1981), majd Pápa város főépítési címe mellett 1990 után a tudományos élet, a győri, illetve soproni egyetemen folytatott tanítás töltötte ki ideje nagy részét. (1995 és 2005 között volt Sopronban az építéstani tanszék vezetője.) A számos műemléki rekonstrukció, az azokat megalapozó épülettörténeti feltárások, levéltári kutatás tekintélyes számú tudományos publikációt is eredményezett, amelyek közül városunk vonatkozásában máig kiemelkedik a *Sopron építészete a 19. században* c. építészettörténeti monográfia (Budapest, 1988).

A háború előtti Sopron, mindennapok, soproni társadalmi miliő az interjúkban

Természetesen, ahogy az előbb említett életinterjúk közül a Giczy Jánossal, vagy Rakovszky Zsuzsával készített interjúk is kitérnek a háborús pusztításból ébredező Sopronra, úgy az 1941-ben született Winkler Gábor is megoszt ezekről az évekről emlékeket, amiként az édesapa háború előtti pályájáról, építészeti irodájáról, szüleinek megismerkedéséről, az édesanya családot összetartó szerepéről és gyógyszerészi (!) foglalkozásáról is.

Mindemellett az interjúkötetben számomra egyfajta külön blokkot képez, és egyúttal a kötetet sajátos ízzel gazdagítja további három interjú. A már korábban említett, *Dávidházy Istvánnal* (7–33. o.), illetve a *Perlaky Ferencné Karner Évával* (53–71. o.),

valamint a neves levéltáros-történész Házi Jenő leányával, *Házi Máriával*, és unokájával, *Novotny-Török Katalinnal* készült (34–52. o.) interjúk. Ezekben nagyobb hangsúlyt kapnak a hétköznapi történetek, a mindennapok rutinja, mint például az étkezés rendje, a háztartás, a lakáskörülmények, az élelmiszer beszerzése. Ennek okát adhatja egyfajta súlyozás, az előzőektől eltérő interjúkészítési érdeklődés, de elképzelhető az is, hogy emögött az a tény húzódik meg, hogy itt „civilőbb” interjúalanyokról van szó,

Persze indoka lehet ennek az, hogy úgy az 1923-ban született Dávidházy Istvánnak, mind az 1924-ben született Karner Évának koruknál fogva felnőttként is megélt élményeik voltak a második világháború előtti Sopronról, annak világáról. Ezért a szülők, vagy épp nagyszülők felemlítése révén akár még a századelő életviszonyainak, vagy a nagy háború, a proletárdiktatúra soproni történéseinek is életszerű képét tudják adni. Életük további részét is izgalmasan, érzékletesen mesélik el, Dávidházy Pista bácsi esetében úgy a második világháborús katona- és frontélményeit, mint a félig kényszerből a soproni szőnyeggyárban (később: SOTEX) kezdett, de végül révbe ért és befutott szakmai karrierjének csomópontjait. Az igazán élvezetes és lendületes stílusú Karner Éva saját maga és családja életén, körülményein túl remekül tárja fel nekünk a korabeli Sopron – legalábbis életkörülményzetének – jellegét, hangulatát is.

A Karner család épületüvegezéssel foglalkozott, üzletükben pedig háztartási cikkeket árultak. Dávidházy István apai felmenői vármegyei hivatalt viseltek, míg édesapja hivatalos katonatiszt, édesanyja családja pedig több generációra visszatekintve posztós volt. Házi Jenő családja társadalmilag részben eltért, főként az iparos-vállalkozó Karner Éva családjától: Házi Jenő hivatalt is viselő (városi főlevéltárnok) értelmiségi emberként a városi középosztályhoz tartozott, időrendjét, életritmusát illetően is ahhoz igazodó életet élve. Izgalmas ezzel kapcsolatosan a Házi Máriával és leányával készült interjúban a család belső életének, menetének-ritmusának ábrázolása, az elváló szülői szerepek megrajzolása. Amiképp a büki birtokról mondtak is, úgy a család gazdasági életében, mind a háztartás élelmiszer-ellátásában játszott szerepével kapcsolatban. Mindamellett a Házi család nőtagjaitól képet kapunk a család második világháborút követő történetéről is.

Mindenképpen ajánlom a kötetnek ezen három interjút is. Magam, talán a dualizmus korára és társadalomtörténetre vonatkozó történelmi érdeklődésem miatt is, e három interjút olvastam el elsőként a könyvből, amelyekből – legalábbis az olvasatomban – bőven kapunk Sopron 1945 előtti világáról érzékletes, a mindennapokat is felvillantó, a társadalmi viszonyokról, és a társadalmi rétegek közti érintkezés finomságait is bemutató, környezetábrázolásnak sem utolsó információkat.

Az interjúkötet 2. része további 13 interjúval 2025. szeptemberében jelent meg.